

Brandner, Aleš

Jazykovědná rusistika na přelomu generací

Opera Slavica. 2005, vol. 15, iss. 2, pp. 42-44

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117746>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V přestávce jednání si mohli účastníci sympozia prohlédnout poster **S. Kloferové** ml. (Brno), který byl zacílen na lexikografickou činnost J. Jungmanna a J. Gebauera. Byla na něm zachycena jejich důležitá životní data a stručný komentář k dílům vydaným oběma jazykovědci (především k Jungmannovu Česko-německému slovníku a k Gebauerovu Staročeskému slovníku).

V posledním bloku vystoupení zaznělo ještě pět referátů. **J. Staszewski** (Katowice) pohovořil o úloze systémové disimilace ve vývoji skladby spisovných jazyků. **J. Šipko** (Prešov) upřel svůj zájem na oblast ruské sémiotiky, která už za sovětské vlády získala světovou úroveň, a lingvokulturologie. Odráž historickosrovnávací metody v díle ruského jazykovědce poloviny 19. století **F. I. Buslajeva** popsal **A. Brandner** (Brno). **M. Dudok** (Bratislava) pojednal o zakladateli slovenské paleoslavistiky **J. Ribaye** (1754-1812), který se věnoval též výzkumu slovenštiny a její mluvnický systém popsal z mladogramatických pozic. **V. Ljašuk** (Minsk – Prešov) v bělorusky proneseném příspěvku rozebrala normy jazyka folklóru z historického pohledu.

Každý blok referátů byl uzavřen diskuzí.

Na závěrečném plenárním zasedání bylo konstatováno, že z přihlášených 36 referátů bylo 25 jazykovědných a 11 literárněvědných. Všechny příspěvky zapadaly do tematicky vytčených okruhů. Účastníci odevzdali své příspěvky v otištěné podobě a na disketách (někteří je předem zaslali elektronickou poštou) organizátorům sympozia; jejich zásluhou budou zveřejněny v samostatném sborníku.

Aleš Brandner

Jazykovědná rusistika na přelomu generací

Dne 21. října 2004 uspořádal Ústav slavistických a východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Slovanská knihovna při Národní knihovně České republiky u příležitosti nedožitých 80. narozenin předního českého rusisty, dlouholetého profesora pražské univerzity **PhDr. Vladimíra Barneta**, CSc., jednodenní konferenci na téma *Jazykovědná rusistika na přelomu generací*. Konference se konala ve staroslavném Klementinu, které je sídlem Národní knihovny ČR, v jeho zasedací síni.

Jednání zahájil jménem pořádajícího pracoviště doc. PhDr. **V. Blážík**, CSc. Přivítal přítomné a v úvodním slově zdůraznil jubilatův odborný přínos pro českou rusistiku. Vedení ústavu reprezentovala jeho ředitelka doc. PhDr. **H. Gládková**, CSc. Po krátkém proslovu předala řízení svému předřečníkovi.

Jako první vystoupila **Z. Trösterová** (Ústí nad Labem). Ve svém příspěvku *Vladimír Barnett – vědec a učitel* přiblížila shromážděným kolegům důležitá životopisná data zesnulého jubilanta a současně vyzdvihla jeho nemalý podíl na rozvoji oboru. Zesnulý jubilat byl znám osobně s rusisty a slavisty na mnoha univerzitách v bývalém Sovětském svazu, zejména v Moskvě a Petrohradě. K jeho nedožitému životnímu výročí zaslaly své vzpomínkové dopisy významné ruské lingvistky – **G. A. Lilíč** (Petrohrad) a **G. A. Zolotova** (Moskva). Oba dopisy, v nichž byly vyzdvíženy vzácné jubilatovy charakterové vlastnosti a jeho nesporné odborné kvality, byly přečteny. Poté vystoupili se svými krátkými vzpomínkami na svého učitele a kolegu **J. Marvan** (Praha) a **J. Moravec** (Praha).

Následoval dopolední blok odborně zaměřených referátů. **A. Brandner** (Brno) ve svém vystoupení *Грамматическая семантика причастий – история ее изучения* se dotkl problematiky fungování aktivních participií v ruštině, jimž mj. věnoval pozornost též zesnulý jubilant. O důsledcích vlivu němčiny na češtinu, čímž se do jisté míry v oblasti mluvnického systému rozešla s ruštinou, pohovořil **S. Žaža** (Brno) v referátu *Ke konfrontační analýze ruské a české syntaxe v současnosti*. Poukázal na ruské konstrukce, které v češtině v důsledku zmíněného historického vývoje nejsou doloženy. **H. Flidrová** (Olomouc) ve svém pojednání *Ruský imperativ v odborném textu* se zaměřila na vyjádření rozkazovacího způsobu v odborných textech. Upozornila na morfologické a syntaktické omezení, neboť imperativ v odborném jazyce nelze tvořit od všech sloves. **K. Chlupáčová** (Praha) v příspěvku *Relační významy implikačních struktur a jejich funkce* popsala fungování některých syntagmat v hovorové ruštině. Pozornost věnovala zejména případům, kdy spisovný jazyk preferuje v posesivním významu spojení s neshodným přívlastkem vyjádřeným gen. sg. substantiva, zatímco v hovorové ruštině se většinou objevují případy spojení adjektivum + substantivum, jak je to doloženo ve staroruských písemných památkách. Oblast staroruské deklinace byla v popředí zájmu **V. Blažka** (Praha). Jeho referát *Staroruské skloňování v severoruských památkách 16. století* představuje doplnění o nové poznatky nedávno vydané monografie věnované tomuto tématu. Ve zkoumaných letopisech se odráží vliv hovorového jazyka. Zaznamenané deklinační změny jsou rázu stylistického nikoli důsledkem vlastního vývoje jazyka.

Po polední přestávce následoval odpolední blok referátů. **I. Krejčířová** (Praha) ve svém vystoupení *Současná rusko-česká lexikografie* se zmínila o historii a současnosti sestavování rusko-českých a česko-ruských slovníků v lexikografickém oddělení Slovanského ústavu AV ČR. Při jejich sestavování je nyní věnována pozornost zejména neologizmům, které v obou jazycích v poslední době značně zvýšily svou frekvenci výskytu. Didaktický rozbor učebnice *Ruštiny pro pokročilé*, jejímž spoluautorem byl také zesnulý jubilant, podala **J. Vacková** (Praha) ve svém pojednání *Barnetovská aktivizující koncepce Ruštiny pro pokročilé*. **H. Gladkova** (Praha) v příspěvku *Vladimír Barnet: teorie spisovného jazyka stále aktuální* poukázala na stálou aktuálnost barnetovské teorie a přítomným zopakovala jeho deset sociolingvistických pojmů, které se vztahují k definici spisovného jazyka. **V. Lendělová** (Praha) v referátu *Identifikující reference ve výpovědích s negací* rozebrala ze synchronního pohledu tento typ výpovědi. Ve svém výzkumu vycházela ze vztahu reference k pravdivosti výpovědi. O velkých změnách ve slovní zásobě současné ruštiny v nynějším období tzv. demokratizace jazyka pohovořila ve svém vystoupení *Новое в русской фразеологии* **L. Stěpanova** (Olomouc). Mj. uvedla, že největší počet frazeologizmů proniká do spisovného jazyka zejména z mládežnického slangu. Přítel zesnulého jubilanta **V. Mokijenko** (Petrohrad – Greifswald), jehož příspěvek *Фразеологическая абстракция и формы ее выражения*, byl v jeho nepřítomnosti přečten, podává etymologický výklad některých často užívaných frazeologických spojení.

Po krátké odpolední přestávce jednání konference pokračovalo. Referát *Anglicizmy v české a ruské finanční publicistice* **E. Slámové** (České Budějovice) byl zaměřen na pronikání nových slov z angličtiny do oblastí financí, a to jak v češtině, tak i v ruštině. **L. Součková** (Praha) se ve svém pojednání *Устранение двувидовых глаголов у заимствованных слов в русском языке* zabývala aktuální otázkou současné ruštiny, kdy obouvidová slovesa cizího původu začínají pomocí předpon nebo přípon tvořit vidové dvojice. **T. Lojikova-Nasenko** (Praha) v příspěvku *Аналитические конструкции*

s глаголом „быть“ в русском языке rozebrala tento typ konstrukcí na konkrétních příkladech. L. Nazarenko (Kyjev – Praha) ve svém vystoupení *К вопросу о парадигматических видо-временных изменениях простого предложения* podala charakteristiku způsobů vyjádření reálnosti a ireálnosti děje ve větě. Problematikou nářečního jazyka se zabýval I. Lemeškin (Praha). V referátu *Фольклорные нарративы о языке* popsal některé nářeční výrazy, které prezentoval ze svých magnetofonových nahrávek. Jde samozřejmě o materiál, který pro lingvistu bádajícího v dané oblasti, má nesmírnou cenu. Otázka reciprocit konstrukcí v češtině a ruštině byla v popředí zájmu K. Markové (Praha). V příspěvku *К типологии реципрочных конструкций в češtině a ruštině* upozornila na problém, který vzniká mj. tím, že v ruštině na rozdíl od češtiny nemohou všechna slovesa tvořit reciproční konstrukce. Všimla si také toho, jak je tento problém řešen v kontrastivních gramatikách vydaných u nás.

Všechny přednesené referáty řešily problémy současné jazykovědné rusistiky a přičiněním pořadatelů konference budou vydány v samostatném sborníku.

Na závěr konstatovala vedoucí pořádajícího pracoviště, že pracovního zasedání se zúčastnily představitelé několika generací našich rusistů; lze v daném případě hovořit o generačním průřezu odborníků, kteří zde prezentovali výsledky svých dílčích výzkumů. Zvláště kladně hodnotila aktivní účast příslušníků nejmladší generace, kteří jsou zárukou, že bádání ve sledované oblasti bude i nadále jejich aktuální záležitostí.

Uspořádání konference bylo důstojnou připomínkou životního výročí zesnulého jubilanta, který se svým dílem nesmazatelně zapsal do historie české jazykovědné rusistiky jako její čelný představitel.

Aleš Brandner